

Jubilejní almanach Jednoty čs. matematiků a fyziků 1862–1987

Ivan Úlehla
Sto dvacet pět let

In: Libor Pátý (editor): Jubilejní almanach Jednoty čs. matematiků a fyziků 1862–1987. Sestavil Libor Pátý k sto dvacátému pátému výročí Jednoty. (Czech). Praha: Jednota čs. matematiků a fyziků, 1987. pp. 9–10.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401928>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

STO DVACET PĚT LET

Ivan Úlehla, předseda JČSMF

Ohlížíme se do minulosti, abychom našli inspiraci k řešení otázek, které před námi vyvstávají. Proč vznikla Jednota a kdo byli ti, kteří se o její zrod zasloužili, a jak se rozvíjela její činnost, to jsou motivy prolínající se publikací, již berete do rukou. Liberalizace politického života, k níž došlo v druhé polovině minulého století v řadě evropských zemí, první skutečně široké pochopení významu vědy pro poznání a kulturu v téže době a konečně v naší oblasti, v matematice a ve fyzice, vznik netradičních a svými důsledky převratných oborů vytvořily základní podmínky pro ustavování vědeckých společností. Byla to tehdy hrstka studentů, kteří si uvědomili, že věda toho přináší daleko více, než podávají přednášky na vysoké škole. Nalezli dostatek odvahy i sil, aby založili studentský Spolek pro volné přednášky z matematiky a fyziky, který se záhy stal Jednotou českých matematiků, nejstarší vědeckou společností u nás.

Jedním z vážných katalyzátorů jejího až exponenciálního počátečního rozvoje byla výrazná národní linie, po které se začala Jednota brzy po svém vzniku ubírat. Odborné přednášky, které konala, se pořádaly stále častěji jen v českém jazyce. Významně přispívaly k tvorbě české vědecké terminologie matematické a fyzikální a jimi byl ovlivněn i vývoj českého názvosloví v oblastech blízkých těmto vědním oborům. Jejimi členy se stávají prakticky všichni, vysokoškolští profesori, asistenti a studenti, středoškolští učitelé matematiky a fyziky a také ti, kteří hojně používali těchto oborů ve svém povolání; byli to nejen absolventi vysokých škol technických, ale i přírodovědci a lékaři.

Jednota měla nesporně velký podíl na posílení českého národního uvědomění. O tom svědčí její rozsáhlá ediční činnost v českém jazyce. Zasloužila se o trvalé vydávání odborných časopisů, monografií a učebnic z matematiky a fyziky a jim blízkých oborů. Měla v tomto směru velmi pokrokové formy. Začala např. jako jedna z prvních i v mezinárodním srovnání vydávat zvláštní odborný časopis pro studenty středních škol.

Tím vším se již v prvních letech své existence podjala úkolu, který sice nijak výrazně neproklamovala, ale ve skutečnosti prováděla; indukovat modernizaci a zvyšovat kvalitu výuky obou oborů na všech stupních škol. Proto je možné říci, že prakticky od svého počátku plnila paralelně dvě hlavní úlohy, napomáhala rozvoji matematiky a fyziky a podílela se na zdokonalování jejich výuky.

Jednota procházela nejen údobími rozkvětu, ale i nelehkými periodami. Jedním ze svízelných byla první světová válka, v které cílevědomě připravovala návrh úprav výuky na gymnáziích s přesvědčením, že budou provedeny již v samostatném státě. Mnohem obtížnější však byla pro ni druhá světová válka, kdy nejen dovolenými cestami informovala českou odbornou veřejnost o nových vědeckých poznatcích, ale pořádala po zavření českých vysokých škol i pololegální nebo ilegální kursy a semináře vysokoškolského charakteru z matematiky a fyziky a tiskla potají české vysokoškolské učebnice, aby byly k dispozici okamžitě po skončení války. Po osvobození zůstala věrna svým pokrokovým idejím a v rozsáhlé míře pomohla vytvářet nové organizační formy vědeckého života. Při založení Československé akademie věd předala této instituci své nakladatelství, budovu dodnes sloužící Matematickému ústavu ČSAV i svou tehdy největší odbornou matematicko-fyzikální knihovnu u nás. Od roku 1945 až dodnes přispívá k rozvoji vědeckého života a k přenosu objevů do širokých aplikací. Iniciativně se rovněž po celou tuto dobu podílí na zdokonalení výuky matematiky a fyziky na všech stupních a druzích škol. Ve svých řadách soustřeďuje značný počet obětavých členů, kteří se rádi a zodpovědně věnují této činnosti. Její historie přesvědčivě demonstruje, že Jednota bude schopna plnit své odborné a kulturní poslání i v budoucnosti.